

GENDER TENGLIK VA GENDER TAFOVUTLARNING PSIXOLOGIK MUAMMOLARI

Nozimova Adolatxon Maxkamovna

Namangan Davlat Universiteti pedagogika fakulteti psixologiya kafedrasi Psixologiya (faolyat turlari bo'yicha) yo'nalish magistranti II kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu tezisda hozirgi globalashayotgan davrda gender tenglik va gender tafovutlarning psixologik muammolari va ularning jamiyatga ta'siri shuningdek, ularni samarali hal etishda olib borilayotgan ishlarining o'zaro bog'liqliklari va ularning ijtimoiy-tarixiy aspektlari haqida tahlil qilish maqsadida ilmiy jihatdan ma'lumotlar berilgan.

Kalit sozlar: Davlat, Oliy ta'lim, Yoshlar, Maktab, Sport, Xalq, Milliy olimpiada, Internet, Yoshlar huquqi, Vatanparvarlik, Moliyaviy mustaqilik, Gender tengligi.

Gender tenglik va gender tafovutlar zamonaviy jamiyatning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Bu masalalar shaxsning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy aloqalar va psixologik farovonlik darajasiga katta ta'sir ko'rsatadi. Gender tenglik – erkaklar va ayollar uchun teng huquq va imkoniyatlar ta'minlanishini anglatadi. Gender tafovutlar esa jinsiy stereotiplar va diskriminatsiya natijasida yuzaga keladi. Gender tenglik insonning shaxsiy imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishi uchun muhim ahamiyatga ega. Tenglik ta'minlangan muhitda shaxs o'z qobiliyatlarini erkin namoyish etishi, ta'lim olish va kasbiy rivojlanishda cheklovlarsiz harakat qilishi mumkin. Ayollarning mehnat bozorida faol ishtirok etishi yoki erkaklarning oilaviy vazifalarda teng qatnashishi jamiyatdagi o'zgarishlarga moslashish imkonini oshiradi. Gender tenglik mavjud bo'lgan jamiyatlarda insonlar o'zlarini xavfsiz, hurmatli va qadrlangan his qiladilar. Bu ruhiy salomatlikni saqlashda, stress darajasini pasaytirishda va o'z-o'zini qadrlash hissini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Jamiyatda ayollar va erkaklarga nisbatan mavjud bo'lgan stereotiplar ko'pincha shaxslarning o'ziga bo'lgan ishonchini kamaytiradi.

Masalan, "Ayollar faqat uy bekasi bo'lishi kerak" yoki "Erkaklar hissiyotlarini namoyish qilmasligi lozim" kabi stereotiplar insonning ichki dunyosiga va shaxsiy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ish joyida, ta'lim olish jarayonida yoki ijtimoiy aloqalarda gender asosidagi diskriminatsiya ko'pincha stress va depressiyaga olib keladi.

Bu nafaqat ayollar, balki erkaklar uchun ham xos muammo bo'lib, ularning o'zini qadrlash hissi va motivatsiyasini pasaytiradi. Gender tafovutlar oila, ish joyi va boshqa ijtimoiy munosabatlarda muvozanatsizlikka olib keladi. Bu nizolar, tushunmovchiliklar va ruhiy bosimni kuchaytiradi.

Masalan, erkakning asosiy non topuvchi bo'lishi kutilishi yoki ayollarning oila boshqaruvida chegaralangan ishtiroki ko'pincha qarama-qarshiliklarga sabab bo'ladi.

Globalizatsiya jarayonida gender tenglik jamiyatning barqaror va har tomonlama rivojlanishi uchun asosiy omil hisoblanadi. Gender tafovutlarni kamaytirish jamiyatdagi ijtimoiy adolatni mustahkamlaydi, iqtisodiy samaradorlikni oshiradi va inson kapitalining to'liq rivojlanishini ta'minlaydi. Hozirgi globalizatsiya davrida gender tenglik masalasi

jamiyatning har tomonlama rivojlanishi uchun ustuvor yo'nalish bo'lishi kerak. Gender tafovutlar faqat individual darajada emas, balki jamiyat darajasida ham jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Gender tenglikni ta'minlash orqali nafaqat shaxslarning, balki jamiyatning umumiy farovonligi oshiriladi. Bu esa barqaror va adolatli global jamiyatni shakllantirishning asosidir. Hozirgi globallashtayotgan davrda gender tenglik va gender tafovutlarining psixologik muammolari, ularning jamiyatga ta'siri, shuningdek, ularni samarali hal qilishda olib borilayotgan ishlarga oid tahlillar quyidagicha izohlanadi. Gender tenglikni ta'minlash uchun olib borilayotgan ishlarning samaradorligi quyidagi soxalar orqali amalga oshirilmoqda.

Huquqiy chora-tadbirlar: Ko'plab mamlakatlarda gender tenglikni ta'minlash uchun maxsus qonunlar qabul qilinmoqda. Masalan, ta'lim va ish joylarida diskriminatsiyani taqiqlash.

Ta'lim va ma'rifat ishlari: Ayollarni qo'llab-quvvatlash va ularning huquqlarini kengaytirishga qaratilgan dasturlar amalga oshirilmoqda.

Jamoatchilik ishtiroki: Gender masalalariga doir muammolarni hal qilishda nodavlat tashkilotlar va fuqarolik jamiyati muhim rol o'ynamoqda.

Gender masalalarining ijtimoiy-tarixiy aspektlari: Tarixda ayollarning huquqlari ko'plab jamiyatlarda cheklangan bo'lib, bu tafovutlar asosan patriarxal tuzilma orqali rivojlangan. Zamonaviy davrda, xususan 20-asrning ikkinchi yarmida feministik harakatlar orqali ayollarning ijtimoiy mavqeini oshirish bo'yicha yutuqlarga erishildi. Ijtimoiy inqiloblar va qonuniy o'zgarishlar orqali gender tafovutlar kamayib bormoqda, ammo ularning ba'zi ko'rinishlari hanuz saqlanib qolgan.

Xulosa qilib aytadigon bo'lsak bu masalalar bo'yicha o'tkazilayotgan tadqiqotlar ko'rsatadiki, gender tenglikni ta'minlash nafaqat inson huquqlari, balki ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy farovonlik uchun ham muhim ahamiyatga ega. Gender tenglik va gender tafovutlar shaxs va jamiyat ruhiy salomatligi uchun jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu muammolarni hal etish uchun ijtimoiy, ta'limiy va psixologik choralar ko'rilishi kerak. Gender tenglik ta'minlangan jamiyatda shaxslar o'z imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarib, ijtimoiy farovonlikni oshirishga hissa qo'shadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Davletshin M. G. «Umumiy psixologiya» T-2000y.
2. Karimova V. M. «Psixologiya» T.Sharq 2002y.
3. G'oziev E.G. Mamatov M.M. va boshqalar "O'spirin psixologiyasi" Tosh D.U 1992
4. I.Xudoyberdiev. Islom, shaxs va milliy psixologiya.-T.:1994
5. Galperin P.Ya., Zaporjets A.V., Karpova S.N. Rivojlanish psixologiyasining dolzarb muammolari. -M., 1978 yil
6. Kudryavtsev V.T. Inson bolaligining ma'nosi va bolaning aqliy rivojlanishi. -M., 1997 yil
7. "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida" gi Qonun

8. Shohbozbek, E. (2024). RENEWAL OF THE SOCIAL SPHERE AND STABLE SOCIETY SYSTEM IN THE PROCESS OF REFORMS. *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research*, 4(09), 16-20.

9. Oybek ugli, E. S. (2023). The Influence of the Idea “From the Strategy of Actions to the Strategy of Development” on the Process of Reforms in the Spiritual, Educational and Cultural Sphere. *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development*, 2(9), 316–322.

10. Ergashbaev Shokhbozbek Oybek ugli. (2023). POSITIVE EFFECTS OF THE REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(01), 108–111.

11. Ergashbaev Shokhbozbek Oybek ugli. (2023). THE IMPACT OF THE NEW DEVELOPMENT STRATEGY IN UZBEKISTAN ON THE PROCESS OF REFORMS IN THE SPIRITUAL, EDUCATIONAL AND CULTURAL SPHERE. *International Scientific and Current Research Conferences*, 1(01), 56–59.